

УДК 597.21(282.243.7)

НОВА ДОСТОВІРНА ЗНАХІДКА МІНОГИ УКРАЇНСЬКОЇ, *EUDONTOMYZON MARIAE* (PETROMYZONTIDA, PETROMYZONTIDAE), У ПОНИЗЗІ ДУНАЮ

Ю. В. Мовчан

Національний науково-природничий музей НАН України,
вул. Б. Хмельницького, 15, Київ, 01601 Україна
E-mail: yurii_movchan@museumkiev.org

Прийнято 29 серпня 2007

Новая достоверная находка миноги украинской, *Eudontomyzon mariae* (Petromyzontida, Petromyzontidae), в низовье Дуная. Мовчан Ю. В. – В прибрежной зоне низовья Дуная (г. Вилково, Одесская обл.) с глубины около 50 см вместе с грунтом добыта личинка миноги украинской, *Eudontomyzon mariae* (Berg, 1931). Общая длина ее тела (TL) 147 мм. Это первая достоверная находка для данного региона.

Ключевые слова: минога украинская, минога карпатская, бассейн, находка.

A New Reliable Finding of *Eudontomyzon mariae* (Petromyzontida, Petromyzontidae) on Lower Reaches of the Danube. Movchan Yu. V. – In littoral on reaches of the Danube (Vilkovo town, Odessa Region) by carrying out of ground at the depth about 50 centimeters an ammocoete larva of the Ukrainian lamprey, *Eudontomyzon mariae* (Berg, 1931) (TL = 147 mm) was caught. This is the first reliable finding from this area.

Key words: Ukrainian lamprey, Carpathian lamprey, basin, finding.

Мінога українська – *Eudontomyzon mariae* (Berg, 1931) – рідкісна і зараз зникаюча в Україні тварина, яка знаходиться під охороною Бернської конвенції, Міжнародного союзу охорони природи (МСОП), занесена до Європейського червоного списку і Червоної книги України та рекомендована до внесення в наступне, третє видання останньої. Вид займає досить великий ареал: зустрічається у річках басейнів Балтійського, Адріатичного, Егейського, Чорного і Азовського морів (Holčík, Renaud, 1986), але повсюдно дуже нечисленний.

В Україні ця мінога поширена переважно у додатковій системі басейнів Сіверського Дінця, Дніпра, Південного Бугу, Дністра, відзначена у Пруті та Сіреті (Маркевич, Короткий, 1954; Мовчан, 2001; Мовчан і др., 2003 та ін.), причому, за нашими даними, вона практично повністю зникла у більшій частині басейнів С. Дінця, Дніпра і Півд. Бугу.

Що стосується пониззя Дунаю у межах України, то вірогідні відомості щодо наявності там цього виду викликають істотні сумніви. З одного боку, вона не згадується для цієї ділянки О. М. Волошкевичем в Анотованому списку риб Дунайського біосферного заповідника (Волошкевич, 1999) та Ю. В. Мовчаном (2001, 2005), з іншого – в іхтіологічних фондах ННПМ НАН України зберігаються 2 екз. міноги (№ 2, TL 156 мм і № 3, TL 217 мм), вилвлені нібито у пониззі Дунаю, зокрема в окол. с. Приморське Кілійського р-ну Одеської обл. (рибпункт «Волчок» (?) 9.09.1961) П. Й. Павловим (Мовчан і др., 2003). Однак насторожує той факт, що П. Й. Павлов, фахівець високої кваліфікації, при написанні нарисів по міногам для Фауни України (Павлов, 1980), аж ніяк не згадує про цю знахідку і не вказує пониззя Дунаю як складову ареалу цього виду, що ставить під сумнів достовірність етикетування зібраного матеріалу. Підтвердженням останньому може служити те, що при ретельному визначенні нами міног у фондах ННПМ НАН України з використанням сучасних відомостей (Holčík, Renaud, 1986), виявилось, що екземпляр дорослої міноги, який зберігається під № 3 і, як повідомляється в етикетці, здобутий П. Й. Павловим у пониззі Дунаю, насправді відноситься до виду *E. danfordi* Regan, 1911, тобто до міноги карпатської, ендеміка Дунаю, ареал якої не виходить за межі гірських ділянок річок басейнів Тиси і Тимішу (Renaud, Holčík, 1986), а не до *E. mariae*, від якої відрізняється за такими характерними ознаками, як загальні розміри тіла, розміщення спинних плавців та платівок і зубів у присмоктувальній лійці, забарвленням личинкових і дорослих форм тощо. Безумовно, у даному випадку, мабуть через втрату первинної етикетки, було допущено помилку в етикетуванні. Інший екземпляр (№ 2) дійсно відноситься до *E. mariae*, але й тут є певні сумніви щодо місця відлову цієї міноги. Справа у тому, що рибпункт «Волчок», на якому

Рис. 1. Піскорийка міноги української (пониззя Дунаю, TL = 147 мм, фото В. І. Радченко).

Fig. 1 Ammonoete larva of Ukrainian lamprey (reaches of the Danube, TL = 147 mm, photograph by V. I. Radchenko).

збирав матеріал П. Й. Павлов, знаходиться на піщаному пересипу між солоним на той час лиманом Сасик і Чорним морем, причому найближча прісноводна дельтова ділянка одного з рукавів Дунаю розташована за 8–10 км від цього рибпункту. Можна лише припустити, що цей дорослий екземпляр міноги П. Й. Павлов міг здобути з району найближчої дельтової (скоріше придельтової) ділянки ріки. Але, за повідомленням А. І. Смирнова, який у 1961 р. працював разом з П. Й. Павловим, допомагаючи йому опрацьовувати морських риб, вони отримували матеріал тільки з рибпункту, куди надходила риба з моря і Сасику, і ніяких спеціальних ловів у прісній воді не проводили. Тобто і в даному випадку, скоріш за все, мала місце похибка при етикетуванні.

Таким чином, знаходження міноги української в басейні нижньої течії Дунаю до останнього часу, на нашу думку, слід вважати невизначеним.

30 березня 2005 р. під час проведення днозаглиблювальних робіт для стоянки човна на прибережній русловій обміліні р. Дунай (Очаківський рукав у районі околиці м. Вілкове Одеської обл., навпроти вул. Б. Хмельницького, 54), коли виймали ґрунт з дна річки за допомогою черпака, Є. М. Жмудом разом із замуленим піском з глибини близько 50 см був здобутий 1 екз. піскорийки (личинкової форми) – міноги, яка відноситься до міноги української – *E. mariae*, найхарактернішою ознакою якої є темна пігментація хвостового плавця, відсутня у личинок міноги карпатської (рис. 1). Обмілина розташована приблизно за 16,5 км від гирла Дунаю по рукаву Прірва, вона відокремлена від руслової частини річки піщано-мулистою косою і під час повені знаходилася під водою. Загальна довжина піскорийки (TL) 147 мм.

У фіксованого екземпляра верхня частина голови і спина ледь сірувато-коричнюваті, боки і черево світліші, білувато-коричнюваті з ледь сіруватим вилиском, плавці майже безбарвні, хвостова частина тіла темніша, хвостовий плавець при кінці чорнуватий. Як зауважив здобувач, у живій піскорийки черевце мало виразно синювато-рожеве забарвлення, яке, на жаль, не збереглося після фіксації. Ця личинка міноги української зберігається в іхтіологічних фондах Зоологічного музею ННПМ НАН України під № 8216.

Отже, наведене нове місцезнаходження міноги української у пониззі Дунаю достовірно розширює її ареал в Україні.

Робота виконана за підтримки Програми НАН України Національне надбання.

Волошкевич О. М. Анотований список риб Дунайського біосферного заповідника // Біорізноманітність Дунайського біосферного заповідника, збереження та управління. – К. : Наук. думка, 1999. – С. 564–567.

Маркевич О. П., Короткий Й. І. Визначник прісноводних риб УРСР. – К. : Рад. школа, 1954. – 208 с. Мовчан Ю. В. До іхтіофауни басейну нижньої течії Дунаю в межах України // Вісн. ННПМ НАНУ. – К., 2001. – С. 138–141.

Мовчан Ю. В. До характеристики різноманіття іхтіофауни прісноводних водойм України (таксономічний склад, розподіл по річковим басейнам, сучасний стан) // Зб. праць Зоол. музею. – 2005. – № 37. – С. 70–82.

Мовчан Ю. В., Манило Л. Г., Смирнов А. И., Щербуха А. Я. Каталог колекцій Зоологического музея ННПМ НАН України. – Киев : Зоомузей ННПМ НАН України, 2003. – 342 с.

Павлов П. Й. Личинкохордові (асцидії, апендикулярії), безчерепні (головохордові), хребетні (круглороті, хрящові риби, кісткові риби: осетрові – умброві). – К. : Наук. думка, 1980. – 351 с. – (Фауна України; Т. 8, вип. 1).

Holčík J., Renaud C. B. *Eudontomyzon mariae* (Berg, 1931) // The freshwater fishes of Europe. Vol. 1, pt. I. – Wiesbaden : AULA-Verlag, 1986. – 315 p.

Renaud C. B., Holčík J. *Eudontomyzon danfordi* Regan, 1911 // The freshwater fishes of Europe. Vol. 1, pt. I. – Wiesbaden : AULA-Verlag, 1986. – 315 p.